

مرکز اطلاع رسانی و کتابخانه مرکزی

مرکز اطلاع رسانی و کتابخانه مرکزی:

مراجع فارسی (علوم انسانی؛ ۳)

تاریخ نگارش‌های عربی

فواد سزگین

محمود صدیقی

تابستان ۸۸

ترجمه فارسی شده است. چنانچه مؤلف در جلد‌های بعدی به مطالب جدیدتر می‌رسیده و در بین متن یا پانویس ذکر نموده است در ترجمه فارسی این مطالب در جای خود آورده شده است.

ب. ضبط اعلام: در ضبط نام‌های کتاب‌ها و مؤلفان اسلامی تقریباً در تمامی موارد ضبط سزگین به جز «ال» نام مؤلفان رعایت شده است.

ج. افزوده و تصحیحات. در فاصله‌ی انتشار این کتاب تا به امروز تعداد زیادی از فهرست‌های نسخه‌های خطی، کتابشناسی و... به چاپ رسیده است که نام و نشان آنها در این کتاب نیامده است و این افزوده‌ها و نیز تصحیحات بیشتر به مولفان امامیه مربوط است که سعی شده این گونه اطلاعات به کتاب افزوده شود.

نکته قابل توجه اینکه برای ۹ جلد از این مجموعه (متن اصلی به زبان آلمانی) نمایه‌ای در هم کرد در ۶۰۴ صفحه از سوی سزگین منتشر شده است و نیز چنانکه مذکور افتاد از سال ۱۹۸۴ وقفه‌ای شانزده ساله در انتشار این کتاب پیش آمده است تا اینکه سه جلد آخر در اوایل سال ۲۰۰۰ م با موضوع جغرافیا و نقشه‌نگاری چاپ و در دسترس قرار گرفت.

و کتاب به زبان اصلی در پانویس آمده است.
۲- نام‌های مولفان، مصححان و ویراستاران اروپایی با حروف فارسی آمده است و در انتهای کتاب نمایه‌ای به ترتیب الفبای فارسی از همه‌ی این نام‌ها با اصل لاتینی آن به دست داده است.

۳- مؤلف ذیل نام هر فرد معمولاً به ترتیب زیر به ارائه مطالب خود می‌پردازد:

شرح احوال، منابع شرح احوال، تألیفات، شرح‌ها، تلخیص‌ها، تدوین‌ها، ذیل‌ها و... در ترجمه سعی شده است برای راحتی خواست ایرانی، پاراگراف‌بندی و عنوان‌گذاری شود تا جستجوی یک کتاب آسان‌تر گردد.

۴- برای نام‌های مولفان اصلی و کتاب‌ها چهار شماره‌ی پیاپی در نظر گرفته شده است:

الف. عدد سمت راست نام مؤلف: نشان‌دهنده شمار مؤلفان هر فصل است.

ب. عدد سمت چپ نام مؤلف: نشان‌دهنده شمار مؤلفان تمامی کتاب (۹ جلد) است.

ج. عدد سمت راست نام کتاب‌ها: نشان‌دهنده‌ی شمار کتاب‌های هر فصل است.

د. عدد سمت چپ نام کتاب‌ها (از جلد ۲ به بعد): نشان‌دهنده شمار تمامی کتاب‌ها (۹ جلد) است.

۵- ارجاعات به خود متن. تمام ارجاعات سزگین از یک جلد به جلد‌های دیگر کتاب مطابق با صفحات ترجمه فارسی شده است. چنانچه مؤلف در جلد‌های بعدی به مطالب جدیدتر می‌رسیده و در

تاریخ نگارش‌های عربی تألیف فواد سزگین؛
به ترجمه تدوین و آماده‌سازی مؤسسه نشر
فهرستگان با همکاری خانه کتاب - تهران:
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ
و انتشارات، ۱۳۷۹.

عنوان اصلی:

Geschiedenis Arabischen Schrifttums

فواد سزگین دانشمند ترک تبار در سال ۱۹۲۴ م
در ترکیه متولد شد. در رشته مطالعات شرق از
دانشگاه استانبول مدرک کارشناسی گرفت و در
رشته‌های علوم اسلامی و مطالعات ایرانی به درجه
دکتری رسید. در سال ۱۹۵۶ به آلمان رفت و به
تحقیق و تدریس در رابطه با علوم و تمدن شرقی،
اسلامی و عربی پرداخت. در دانشگاه با کمک
اسلام‌شناسان و شرق‌شناسان در فرانکفورت
موسسه‌ای به نام تاریخ علوم عربی و اسلامی
تأسیس نمود که در حدود نیم قرن ۷۵۰ کتاب
توسط این موسسه منتشر گردید.

ساختار کتاب

سزگین اثر (متن آلمانی) خود را در ابتدا براساس
موضوع و در هر موضوع به ترتیب سال وفات
مولفان تنظیم کرده است. کار او محدود به مولفانی
است که پیش از ۴۳۰ هجری می زیسته‌اند.

او در هر موضوع ابتدا مقدمه‌ای درباره پیشینه‌ی
تحقیقات غربی و شرقی به دست می‌دهد و در
موضوع‌هایی که مستقیماً با تاریخ علوم ربط دارد
(جلدهای ۳، ۴، ۵، ۶، ۷) فصلی را با عنوان منابع
می‌آورد و در آن منابع هر علم را پیش از آن که
وارد فرهنگ عربی اسلامی شود به تفصیل به بحث
می‌گذارد که عمده این منابع را می‌توان یونانی،
سریانی، ایرانی و هندی دانست. همچنین بسته به
اهمیت مؤلف از یک سطر تا چند صفحه توضیح
ارائه می‌دهد. در بعضی موارد در صورت چاپ
شدن اثر مشخصات چاپ را ذکر می‌کند. محل
نگهداری نسخه، شماره نسخه و سال نگارش را
ذکر می‌نماید و چنانچه عکسی باشد یادآور
می‌شود. منابع مورد استفاده در خصوص هر
نویسنده را به صورت مجزا بیان می‌کند و به همین
جهت شاهد تکرار بسیار منابع در متن اثر
می‌باشیم که از جمله این منابع مشهور می‌توان به
الفهرست ابن ندیم، تاریخ بغداد، وفيات الاعیان،
لباب الالباب، الاعلام زرکلی، کشف الظنون و... را
نام برد. در صورت چاپ شدن نسخه‌ها
مشخصاتی شامل چاپ، محل چاپ و شارح و
مصحح و... را ذکر می‌نماید.
جلدهای انتشار یافته و موضوع و سال چاپ
هریک به ترتیب ذیل است:

۱. علوم قرآنی (شامل قرائات و تفسیر)، حدیث،
تاریخ، فقه، عقاید، تصوف (۱۹۶۷)
۲. شعر (۱۹۷۵)
۳. پزشکی - داروسازی، جانورشناسی -
دامپزشکی (۱۹۷۰)
۴. کیمیا، شیمی، گیاه‌شناسی، کشاورزی (۱۹۷۱)
۵. ریاضیات (۱۹۷۴)
۶. نجوم (۱۹۷۸)
۷. احکام نجوم (۱۹۷۹)
۸. فرهنگ‌نگاری (۱۹۸۲)
۹. دستور زبان (۱۹۸۴)
- ج ۱۰ جغرافیای ریاضی و نقشه‌نگاری، بخش یکم
(۲۰۰۰)
- ج ۱۱ جغرافیای ریاضی و نقشه‌نگاری، بخش دوم
(۲۰۰۰)
- ج ۱۲ جغرافیای ریاضی و نقشه‌نگاری، نقشه‌ها
(۲۰۰۰)

ساختار ترجمه‌ی فارسی کتاب

نشر فهرستگان تغییراتی را در ترجمه‌ی فارسی
کتاب اعمال نموده است که به اهم آن در ذیل
اشاره می‌گردد:

الف. ساختار کتاب

- ۱- عنوان تمامی مقاله‌ها و کتابخانه‌هایی که به
زبان اروپایی است به فارسی ترجمه و نام مقاله -